

ABONEMENT

Pour un an D. 2
Edition spécial. 500 Ptrs.

ADRESSE :

“İdjtihad,, Constantinople

Téléph. St. 865
XXV ème ANNÉE

15 Octobre 1929

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca

İLMÎ, EDEBÎ, İKTİSADÎ

No. 283

ABONEMAN :

Seneliği [24 Nüsha] Türkiye
için 2 1/2, hariç için 2 D.
Âlâ kâğıdlısı 5 Liradır

İDAREHANESİ :

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi :

1904 — Genève

Yirmi beşinci sene

15 Teşrinievel 1929

Binaenaleyh hararet ve ziya âmilin değil ihtizazlardan müteessir olan uzvun tehalüfüne atfolunabilir. *Qualitativement* âmil ayındır.

Hararet ve ziya kelimeleri yalnız şua' neşreden âmilin cilt veya tabakai şebekiye tesadüfünü ifade eder.

Bugünkü günde her seye şâmil olan umumî enerji kanunları hayattar cisimler için de câridir. Hayattar âlem de cansız (inanimé) âlem gibi madde ve energinin tahavvülünden başka bir şey ifade etmez. Hayattan mevcudun fa'aliyetine delâlet eden bir çok mütehavvil ve muhtellf, tezahyrat energinin, *physicien*ler tarafından tespit edilen *équivalence* kaidelerine tevfikân, bir şekilden diğerine geçmesi neticesidir.

Bu telekki şu tarzda ifade edilebilir: Hayatî hadiseler tabiatın diğer hadiselerinde olduğu gibi energinin şeklini değiştirmesinden ibarettir. (*)

Dr. Rasim Âli

Türk edebiyatına dair tenkidler :

Son üç edebi teşekkülün Müstehseleşmesindeki sebebler

II

Bir münakaşada şi'rîn târifine girilmişti. Mustafa Şekip B. :

«Şi'rîn târifini nasıl isteyebilirsiniz. O, bir hayattır; hayat, târif edilebilir mi?» demişti. Bu cevap, edebiyatın târifini isteyenlere karşı serdolunabilir.

Çünkü, bizde edebiyatın târifini istemek illeti vardır. Nev eflatun felsefesinin eseri olan eskiler, bu târi fi belâgata raptediyorlar, hayatın her zaman-

ki tehavvülünden ayrı bir «Fevkalhayat» mefhumûn lisânı kabul ediyorlardı.

Determinisimin ilk tesiriyle hareket eden yeniler ise, ya hayatın maverasını veya şahsın ifadesini bu târifle göstermek istiyorlardı. M. Şekip B. in tezi, Türk fikir bünyesini tesis etmek isteyenlerin müspet bir saha üzerinde bulunduklarını gösteriyor. Fakat, edebiyat sahasında bu hayat nazariyesinin hakim olamadığını görüyorum.

Bir kaç gün evel, Nurullah Atâ B., bir Seyit Vehbi şivesile «Muallim Naci» den bir kaç mısra' okudu.

«Muallim Naci», şairdir, Hâmidden, «Edebiyatı Cedide» şairlerinden büyük bir şairdir.» İddiasını ortaya atdı. Muallim Naci'yi münakaşa etmek mânasızdır. Bizim gibi şiirle hayatı bir tek şe'niyet sayan ve hayatın yaratıcı tekâmül hamlelerini edebiyatta canlı protoplazmalar halinde görmek isteyen insanların M. N. ye şair ismini vermeleri mümkün değildir. Fakat bu gibi telâkkilerdir ki, bizde mutebellir bir edebiyat fikrinin teessüs etmesine mâni olmuştur. Türk edebiyatı mevzuunu tetkik ederken, bu gibi fikirlerin içinden hareket etmek lâzımdır.

İnkılâptan sonraki edebî hareketleri ifade etmek isteyen «Hayat» «Millî mecmua» «Servetifünûn» le yevmî gazetele rin mülga edebî sahifelerinde bir çok yazılar vardı. «Hayat» ın edebî hareketini idare eden «Ali Canip» Beyin edebî malûmatı «Romantizm, Şenbolizm ve Realizm» de bitiyor. Halbuki edebiyat, bu mektepleri ve onların felsefelerini geçirmiş, Fikret Âdilin «Cumhuriyet» te neşrettiği Surrealizm ve büna müşabih yeni mekteplerin müessisleri olan Freud, Bergson, Ghidings ve Keiserling gibi mütefekkirlerin nazariyeleri

(*) Gustave Le Bon un *Evolution des Forces* ve *Evolution de la Matière* adlı iki kitabı tercüme etmiş olduğumuz *Dün ve Yarın* in *Madde ve Kuvvet* adlı son kısmına da bakın.

altına geçmeğe başlamıştır. Hayatın edebiyatı, halâ Elea filozoflarından Parmenidisin mutlak mefhumlarla hayata sahip olmak nazariyesinde kalmıştır. Mehmet Emin Bey, Türk edebiyatının tedrisat mes'elesini tetkik ederken edebiyatın bir lisan mes'elesi olduğunu ileri sürüyordu.

Yakup Kadri B. in son yazılarında görünen «edebiyatta içtimaî element» nazariyesini üç, dört edebî mecmua müdafaa etmişti. Şair Sabih İzzet, Milli mecmuadaki «halka doğru, hakka doğru» makalesinde ve Servetifünun=Uyanıştaki müteaddit edebî tenkitlerinde içtimaî eleman mes'elesini münakaşa mevzuu yapmıştır. Ancak, onun fikirleriyle Yakup Kadri B. in eserlerindeki şekiller arasında bir ayrılık vardır. Genç şa'ir ferdi, içtimaî kitlenin mütemadi ibda hareketiyle derinleştirerek hayat hamlesinden gelen bir «telkin» ifadesini edebiyat mevzuu kabul ediyordu. «Hüküm gecesi», Sodom ve Gomor ve Sağnakta ise, Tainin fikirleri hükmediyor ve içtimaî eleman bir «yaratma» eseri değil, peszindeleşmiş mefhumlar mecmu'u mahiyetine giriyordu. Bu telâkki, Uyanıştaki sına'î edebiyat tarzının müdafii olan Refik Ahmet B. ile Sabri Etem B. in Vakıta müdafaa ettiği «Endüstriyalizm» ile birleşmektedir. Aralarındaki fark, birisinin devrini geçirmiş olması, diğerinin henüz teşekkül etmeyen bir hayatın ifadesi olmasından ibarettir. Halbuki, edebiyatı cedide mektebinin iflâsına de aynı esaslar sebep olmuştu. Mevhumun edebiyatı olamaz! Nâzım Hikmet içtimaî eleman mes'elesinde bir «Johanna» rolünü oynamak için ritme müracaat ediyor. Fakat onun «kanrayışında» ne san'at, ne kahramanlık, ne hüsn, ne ahlâk, ne hak, ne şeref birer mefhumdur. Belki, o, Fisagor gibi adetçidir ve

adetlerde ritmin tenasübünü görüyor. Onun içtimaî élemanı, şe'nî değil, bütün bütün zihnî olduğu için müştekil bir görüştür. Son hadisat, Nâzım Hikmet'e:

Kara Kitap (*) da :

Yaldızlı meşin kabı
Parçalanmış kitabı,
Ay altında dün gece
Deli bir derviş gibi

Mumu sönmüş, rihlesi yere devrilmiş gibi
Okudum sa'atlerce...

Dedikten sonra şu ateşli satırları :

Yazık yazık bize ki asırlarca aldandık
Karanlıkda çizilen yüzleri görmek için
Görüp yüz sürmek için,
Yazık yazık bize ki bir çıra gibi yandık

Ne göyden necat geldi, ne bir parça merhemet
Çalışan esirlere İsa, Musa, Muhammed
Yalnız bir kuru dua bir tütsü buhur verdi
Masal cennetlerinin yollarını gösterdi...

Yazdırmış dır Şair Sabih Bey «Yarının hamlesini önüme katıyorum, Kendim için yeni bir san'at yaratıyorum!» sesleriyle Türk edebiyatının hayal çemberini kırmış, ferdî, Freudism'de derinleştirerek, Ghidings'ile Bergson'u Türk cemiyetinin ana fikirleri içine sokmuştur. Bu hareket karşısında indüstriyalizmi, Türk edebiyatında içtimaî élemanı kabul etmek, sınaî mevhum bir hayatın iskeletini yapmak demektir ki, Numenius'un meşhur nazariyesini akla getiriyor: mevhumu bir «apriori» kabul ettirdiniz mi her nazariye tesis olunabilir.

H. Adam

(1) Bu nefis ve adelesi ve siniri kuvvetli manzume 221 inci (İctihad) da tam olarak vardır.

İmtiyaz sahibi : Dr. Abdullah Cevdet
Mes'ul müdürü : Dr. Abdi Hüsnü

Selâmet Matbaası